

Мирољуб Домазет

Н А Х О Д И Ч

Или како је Владимир мислио да је Гилгамеш

Петогодишњег плавокосог дечака узносе, у корпи што подсећа истовремено на сепет, јасле и вериге, ланцима до родитеља, који стоји као икона. Испод њега се налази микрофон разносећи под све сводове и уносећи у сенке те заплашујуће велике дворане јечаје и вапаје дечака након што љуби оца: „Ја сам плакао што сам тамо био, те хајде узми ово, те оно; никад им није доста“.

Ова слика се враћа Владимиру у заслепљујућем бљеску као мора из снова и јаве да га подсети на време и дане његове преране младости, која претходи зори Октобарске револуције. Она му нуди и прегршт животно топлих фресака, хладноћу мермера, сенке и мирисе тамњана и бо-сиока под скривеним сводовима купола и брода, као и сложених гласова средњовековних монодија и полифонија. Затим су наступиле сеобе. . .

У цветној зрелости жели да преточи засењујућу светлост из Божјег двора, као и сенке из застрашујуће мрачне Костурнице коју поистовећује са Беле кулом човечанства и светског ума, у лепе уметности. Мада савременик „људи из барки, чамаца и цунки“, што у толиком броју лутају по океанима и морима, он и даље остаје неутешен иако се данас и читаве нације селе, видео их је као и онај сума-нути брод претоварен људима и стварима, носи и дечака у непознато и да најближег садруга пронађе у прамцу, помажући да се разбију таласи. О свом пореклу је сазнао од бабе, премда је временом многе гране погубио. Веза са Романовима датира из XVI века, кад је од тројице, најмлађи принц који није био у реду наслеђа морао да оствари брак из рачуна са Кримском кнегињом Аном, што беше из изборне породице, сигурно од татарских канова који су заврше-

тком XIV века изгубили државу и били припојени Русији. Крајем XVIII века траје веза по тадашњој женској линији са породицом Бородинових. Отац мења презиме па постају Кијевски, вероватно су економије биле у питању или неко од наслеђа. Турско порекло у историји лозе датира са представницима из XVII столећа а кулминира у доба Кримских ратова у XIX веку, дуги низ година били су одметници од Порте а после извршене прве смртне казне над чланом њихове породице од њене стране 1849 године, напуштају религију нако им је она била јача страна.

ПОРБА
ОБРОБА

Град спава. Замрли су и Владимирови кораци у овај час мерен у последње време његовим оглашавањем да је жив верујући да је савест будних и поспаних. Од оних касних јесењих киша ретке патроле провинцијалаца у потрази за љубављу мада им сама као појам није била јасна, својим знатижељним фаровима не могаху да угледају ту аветињски мршаву прилику неуредне косе и дуге седе браде чије се локне назираху и из даљина и чинило се да је непознати римски легионар ступио тамо где кућа владаше. Додуше, још би понеки грађанин тврдио да је одређене ноћи угледао ту повијену лелујаву фигуру у дугом искрзаном мантилу, загледану у преживеле редове приземних и једноспратних њифтинских кућа старе моравске архитектуре, од које су случајни пролазници бежали нетрагом као и његових у исто време претећих као предсказање и метафизички тужних и уплашених очију појачаних плавкасто-тамним подочњацима. А онима што се уверише да је смрт и њега посетила упркос пронађеној травки бесмртности, одваживши се да погледају те исколачене очи из јарка већ излоканог сеоског друма уперене ка небу и заустављене у тренутку кад је рекао: „Боже, ништа ти нисам згрешио“; и штићене од неба полеглом купином као једином биљком оставивши му за узврат трагове по тамном лицу; остао је најузбудљивији тренутак кад су открили хијероглифски оштру и успаличену ћирилицу у писму извлачећи га тешко из његове стегнуте суве песнице заривене у муљевиту земљу донету бујницама, са упутом и опоруком да је травка бесмртности међу његовим рукописима јер је због своје расејаности заборава, а сад га је болест овако ненадано затекла те није у стању да се домогне биљке. Оста и аманет да пронађу његово последње довршено дело, мада беше прекинут, вероватно јаким боловима те на папиру остави још и згрчене много крупније речи „Борјак“ и „Крстокљун“ из чега неки закључише да остаје страх да Крстокљун не поједи травку.

Први пут сам угледао Владимира испред „Кинотеке“, где смо чекали пројекцију Мурнауовог Табуа. Уоквирале су га две девојке које су пре пар дана водиле неко уплакано дете и питале га: „шта ти је злато, да ли те боли нешто“, а оно не уме да каже да му је пре двадесетак метара спала ципела са ноге. Ваистину, те исте девојке су га држале за надлактице, притом су покушавале да га забаве и изнуде

да хофира са њима. Иако беше са доста укуса обучен (запамтио сам неки крем капут), није се могла сакрити одсутност његових погледа и сувоћа одговора. Оно што ме је привукло том лику беху очи и поглед који подсећа на поглед Дирера са једног аутопортрета. Још сам га неколико пута опазио. Био је сам, и све више личећи на разочараног руског мужика с том разликом што не нађе утеху у привременом самоубијању вотком. Последњи пут сам га видео испред биоскопа „Балкан“, док смо чекали да издају посетници са претходне пројекције Вајдиног филма „Канал“. Питао сам се, гледајући те девојке што држе младиће за руке, виде ли ту лепоту, ишчекујући њихово реаговање, можда да оставе оне који их читавог живота само љубе и да приђу том замнику што зна за глад, а сад скупа хартије и улазнице у чекаоници не већој од кухиње из сиромашних четврти, сивих зидова. За све то време моји погледи су били упрти човеку чије су зенице виделе само тај папир и ка њему усмеравале суге и дуге прсте стављајући га у дубоке цепове сивомаслиног мантила. Разгонетао сам тада: да ли та депресија потиче само од тих отпадака, или отпаци од депресије.

ПОРТАЛА

Владимирову Марију сам упознао много касније. Причала ми је да и даље сања да једе живе птице и да их умаче у неки зачин и сос; но он је тада није питао како одваја сип од живота или живот од неживота. Поред њега почела је да гледа ка себи као да је сад она робот, па њено одлажење од њега беше условљено немогућношћу да живи стално поред његове тамне стране живота. Уз то није могла да схвати зашто он после неколико недељног повлачења у себе и у своју мрачну собу, цела све те рукописе нашавши међу њима вредних текстова, и износећи их кришом да он не примети, па онда грозничаво на студентској мансарди покушавала да их уклопи, како она рече, са много празних поља као и они римски мозанци из Херкулеанума или фресака из манастира Рашке државе са мноштвом закрпљених мрља цементних. Те празнине и мрље долазећи јој у посету у време честих грозница беху истовремено и казна, сручена на њу због свих тих љубави у којима је толико уживала. Можда је један од разлога тог кошмара и тај што је студирала историју уметности, но упркос томе она је нешто касније надопуни са класичном филологијом да би и на тај начин, бавећи се књижевношћу, сачувала своју највећу љубав. Из тог времена датира и његово писмо.

„Светина и Ја гледамо Богумилу Марију како плива. . . А кад уплашен због вала који је односе ка пучини скачем у море и са ватром падам на хриди, јер зли Богови повлаче воду од обале а дивовски таласи Богумилу пливачицу Марију односе, односе. . . И тада чујем глас, јасан глас како ме дозива песмом и наставља из петнаесте Мокрањчеве руковети: „Марије, бело Марије, што си тако расплакана, Марије што си горко расплакана“. Извлачим се пузећи изне-

могао, док се запенушани посматрачи сручују на моје изрезбарене груди а Ја им као једину одбрану нудим групну фотографију младих и веселих лица и идеје лепоте, у тамној халини опкољене црвеним кругом, којој сам био најближи“.

Има много почетака. Да ме сутра неки Владимиров наследник не би оптужио да сам покрао његово дело, елем, да бих се одбранио од таквих напада, принуђен сам да укажем да оно постоји и да сам на њега упућен, преко општинског службеника, што познаваше и лично Владимира, како рече: боготражитеља, пустињака, пастира: и његову фигуру која се назире по брдима једноглавог Гоча, двоглавог Жељина, Троглава и вишеглавих Столова. Те рукописе сам делимично прегледао, наравно на брзину код пописа имовине у присуству командира милиције и неколико сељака, у његовој барици.

„Напољу дан петарди. . . —, записује Владимир, са слећеним дахом, измаглицама и кишама. У огледалу видим садашњу половину лица и преостали део од пре много деценија, заустављено од грохота школаца и професорке историје, јер не одговараху ни по књизи ни њеном излагању тврдње научника, пронађене у дневној штампи, да је човек у каменом добу често боловао од реуме“. То је време и његове прве лажи, кад је оклеветао старијег друга, дечака Циганина са којим се на снежној шкарпи клизао; а потом приметивши да је изгубио сребрну амајлију са мајчиним ликом, окривљује га пред својом бабом да му ју је он узео, да би касније као младић крио погледе пред њим. А данас би од њега затражио опроштај, али није сигуран да је жив пошто је чуо да су почетком рата и њега одвели у логор. Једног је чекао Дахау а другог Аушвиц. Стид пристиже и из његових првих стихова. . .

Пролазиш поред мене, зовем те.
Не чујеш мој глас.
Поново те зовем.
Не чујем свој глас.

Кога је то он звао? — да ли је то била Пармићанинијева мадона дугог врата, леп дечак или можда ружан, лоше обучен и ненамирисан философ. Тада је мислио да је то дева али се повлачио од сваке жене јер беху превише животне и удаљене од те њему тако драге идеје лепоте. А данас чврсто верује да то потиче од неког атавистичког гена, јер његова баба по мајци Нина, једина Српкиња у његовом генеолошком стаблу, води директно порекло од Вука Бранковића, највећег издајника српског народа, по народној епској поезији, или његовој супротној улози чак можда и спаситеља њеног, по неким историчарима, дакле тај његов комплекс немогућности слања поруке не датира ли из саме косовске битке кад је Бајазит мумифицирао оца, Мурата, распореног сабљом Милоша Обилића, и ставио га на коња а браћу одмах сву побио у шатору и кренуо у одлу-

чујући бој наредивши војницима да дувају у зурле и тако онемогуће Србе да шаљу поруке довикивањем те су се остали изгубљенима. Владимир жели да се довикује али су брда која он гледа пуста а на његову несрећу не може ни у думацима ни на сүтелицама да се сакрије од тог зурлања које га непрекидно прати.

Поново га сүстиже страх од гомиле бојара у чизмама, а да бежи не може, удови су му се одузели и не може да их покрене, нити да се брани и штити лице, не виче јер нема гласа. Онда се буди, руке и ноге су му укочене, успева само да подигне главу, хоће да зове у помоћ али се зов гуши у његовом грлу и у таму се пружа само дах. И опет кроз широм отворена врата, његове на брзину склепане бараке почне из потока да надолази измаглица а за њом неколико векова старе сеоске куће са дрвеним крововима покривених маховином, на умаласалом брежју Шлезеје, па се зауставља упреден зимљивом маглом а онда уследи и питање Пољакиња: „јесте ли католик“? Не, одговара, православац сам, а задржава у себи „према свецу и тропар“, јер би атеистички одговор још више умањео, а на другој страни увећао разлику њихова живљења. Уз то сазнаје, у нишчекивању њене другарице да се врати са Арапином, коме је избила нафта, да су најбројнији купци љубави из Француске, Немачке, Земаља Бенелукса; стиже и сећање на неке логорашнице, које су се вешале у логору на жицу и јавно нудиле своје гениталије. Затим се чују само корааци што одзвањају степеништем највеће куле са надвладавајућим погледом над фабриком смрти — Аушвиц и колање хладних мисли о сличности и различитости код људи, појачаних зимом из белих дебелих зидова што се увлачи кроз поре и у кичму. Логори. . . Насеље: А, Б, Ц, Д. . . Окружени жицом и електричним водовима као и седамнаесткилометарски дебелим прстеном пољских тундри које је за тих пет година успело да претрчи само десетак група, међу њима и он. . . Сад корааци одзвањају калдрмом да би се зауставили пред сликом са пожаром симфонијског звука, кога су углазбили људи из гета, и њихових тамних крупних очују подвучених, сенком патње у подочњацима али и незгаслим жаром из тих зеница што захвата земљу испред њихових тамничара који несвесно помажу победи духа и свет разумског над мраком само снажних мишица и вере у срећан крај, у своју велику државу али без тренутног питања: „где пронаћи музичаре, песнике, сликаре, философе? Одговор, да ће бити рођени у тој држави, говори да би увек кроз историју света иако привремено побеђена, светлост разума повела борбу против свог оца мрака, али је исто тако неутешно што ни она неће увек бити надмоћна.

После рата носи га ћира у завичај његове бабе. Надвијен кроз прозор гледа та поља што му долазе у сусрет а он се истовремено смеје и плаче натруњених очују од гарежи и дима, у знак добродошлице, питајући се: а сад

ПОРФАА
PORFOBA

шта? — а сад ништа, даје одговор, сад наступа рат против главног противника, пролазности. Доноси одлуку да постане свој заточеник, јер за играча до смрти број противника се смањило и сад су то храпави зидови и неисписани листови папируса. Зна да то што види није лепота већ да је у питању само живот и лепота виђења. А каква су друга виђења, јер његова лепота је прошла и увела брзо као и омавов цвет. Младаљачке маштарије га поново почеше освајати, да изгори као стаклокрилац на ватри стваралаштва, а гасиће је у себи и свом луталачком погледу. ...

ПРЕСТА

Снови су му извор надахнућа. Појављује се скулптура у жаду стилизоване жене на коњу, у којој препознаје Марију, дуге развигорене косе као лепа чипкаста завеса, што лије на све стране, и крије као копрена или зар лице и груди јакочице. Испод скулптуре стоји записан назив „наход“, затим пристиже човек на коњу са натписом „находич“. Кад се ушлаши да му речи не одлете, буди се тражи папир и грозничаво записује име из провиђења, а сутрадан тражи ту реч по речницима и налази само две најсличније: находит — пронађено биће, и находити се, ходити. У свој немом језик уноси још једну реч а он постаје Находич. Трагајући: најпре; за плавим нијансама, иза брегова, ливада и напратништа са брањевином и гнездима села, смештених на његовом длану, а затим газећи макадамским и земљаним путевима, прањавих или преплављених потоцима и барама, или најчешће однетих ерозијама, притом опкољених глогом и трњиком а усмеравани кречанама; за радозналошћу ласица и змија са укусом букове мезгре, крварца, сунчанице, блаве; напоследку за мирисима, иве, подубице, лазаркиње да би се открила травка бесмртности чији мирис носи из једног таквог сна. Све је то започело кад је изгубио и свог безименог пријатеља, те се одрекао песама о липи и сад мирисне само вучју липу, нашавши себе у колу са идејама. У породици са биљкама, птицама, животињама... Уза се носи јамак и то му је читава кухиња да у њега стави и биљку бесмртности, кад је пронађе. На том путу му се придружио и пас, кога туристи и излетници не могу да угледају јер је за њих невидљив. Но ни Владимирове зенице нису у стању да открију шесто чуло пса, чије присуство му смета, али који се увек креће испред њега на приличном одстојању и стиже на одредиште, плашећи при том воденкосове, пастирице, стрнадице и клечарке; док орлови и гавранови кликћу и гракћу, кружећи изнад њих, љути што их незнанци узнемирују јер се приближују стаблима и гранитним стенама где су свили гнезда. Каткада би из јазбине гледала по два стакласта ока, светла, спремна на скок, дуколико би се незнанци усудили да се више увуку под шпиљу. Но Владимир не тражи та два ока, њега пут води ка биљкама бесмртности. Успут проучава пса, настојећи да открије како то он увек стигне пре њега. Тако успоставља да испред сваке раскрснице застане, погледа у његове очи и непогрешиво настави правим путем. Затим покушава да

сакрије мисао иза погледа али му то не успева и пита се како то да у животу ниједан други пар очију није успео да покраде његове мисли и да га следи.

Иза тарница, натоварених посмртним остацима човека који је за живота веровао да је пронашао травку бесмртности као и Гилгамеш, поред неколико сељана, ишла је и дама са копреном, супруга једног одговорног друга, узвишницом, до највише чуке ка гробљу, што гледаше на околне планине и градове, кад би се са њих развијле магле... Та дама лепог изгледа у неколико наврата не задржа сузе за човеком, који је зваше, интимно: „Сламо риба“.

Марија.

... иза тарница, натоварених посмртним остацима човека који је за живота веровао да је пронашао травку бесмртности као и Гилгамеш, поред неколико сељана, ишла је и дама са копреном, супруга једног одговорног друга, узвишницом, до највише чуке ка гробљу, што гледаше на околне планине и градове, кад би се са њих развијле магле... Та дама лепог изгледа у неколико наврата не задржа сузе за човеком, који је зваше, интимно: „Сламо риба“.

Марија.

... иза тарница, натоварених посмртним остацима човека који је за живота веровао да је пронашао травку бесмртности као и Гилгамеш, поред неколико сељана, ишла је и дама са копреном, супруга једног одговорног друга, узвишницом, до највише чуке ка гробљу, што гледаше на околне планине и градове, кад би се са њих развијле магле... Та дама лепог изгледа у неколико наврата не задржа сузе за човеком, који је зваше, интимно: „Сламо риба“.

Марија.

... иза тарница, натоварених посмртним остацима човека који је за живота веровао да је пронашао травку бесмртности као и Гилгамеш, поред неколико сељана, ишла је и дама са копреном, супруга једног одговорног друга, узвишницом, до највише чуке ка гробљу, што гледаше на околне планине и градове, кад би се са њих развијле магле... Та дама лепог изгледа у неколико наврата не задржа сузе за човеком, који је зваше, интимно: „Сламо риба“.

Марија.